

Nür-ı aynım Velîd

Bu sabah 25 Mart sene 905 tarihli mektubunu aldım. Bir iki kelime daha soruyorsun (Leşlâş) her şeyden korkan, korkusundan yüreği titre yen âdâdır. (Mish) Mim'in kesriyle (Çul, Palâs) demektir. Fakat sen şu biçimde yazmış olduğun için bunu (Mish) okumak biraz müşkil. Bir de böyle bir lâfzı yazdığın vakit mensûr olsun manzûm olsun hâvî olduğu bir cümle veya bir mısraî tek mil yaz. Zîrâ bâzı lâfızların bir kaç mânâsı olur. Şâir veya kâtib anı ne makaamda kullanmışdır. Ben nasıl keşf edebilirim. Sonra yanlış belleme kliğine sebebolur. Meselâ bu (Mish) kelimesi çul çaput mânâsına mevzu' olmakla berâber Grniş Yol yani Ulu Cadde mânâsına da gelir. Şimdi Ekrem Bey dediğin manzûmesin de bunu ne karîne ile ne yolda kullanmışdır ben nasıl keşf edeyim. Zâten (Korkak) (Ödlek) (Bî Zehre) gibi ma'rûf kelimeler varken (Haşhâş) vezninde Leşlâş kullanmaya ne lüzum var. İhtimal ki Kallâş, Evbâş, Bennâş kelimeleriyle kafiye için kullanmışdır.

Fransızlar'ın (On altıncı asırdan zema^mımıza kadar müsta'mel ke-
limâti hâvîdir) diye her z^manda müsta'mel kelimelerini lûgatlerinde cem'etmeleriyle bizim anları taklîd etmemiz ivâb etmez. Anlar kendi lâfızlarının eski tavırlarını göstermek için o yolda lûgat tertibine mecbûr idiler. Biz ise dâimâ izhâr-ı fazl ve hüneri garîb kelime kul-
lanmaktan ibâret zan etmiş olduğumuzdan yazacağımız şeyleri bildiği-
miz lâfızlarla bedel garîb garîb lâfızlar arayıp fikrimizi değil, bulduğumuz kelimelere muvâfık ibâreler tasni' etmeği iltizâm etmiş bir halkız. Ana nasıl had ve pâyân tasavvur olunur da bir lûgat kita-
bında cem'edilebilir.

Kemal bir (Irm-ı rim) kullanmış idi. Bunu Kaamûs'dan başka hangi lûgatde bulabilirsin. Ben mukaddemede lüzûmundan bahs etmemiş olsa idim lûgatime kabul edermiydim sanırsın. Halk bu kelimeyi o tarihte garîb addetdikleri için ben Kemal'i ta'rizden kurtarmak maksadiyle mâdâm ki (Hızb-ı Kalîl) yani bir müfreze-i kalîle mânâsına olarak

Yazmağa

- 2 -

Hızb-ı Kalîl'i kullanıyoruz anın mukabili olan Leşker-i Azîm mânâsına da İrm-ı rim'e lüzûm vardır demiş idim. Meselâ münşinin biri bir eserinde (Gadgada-i nükuud-ı iltifâtları bâis-itenkdestî-i şevk-i ihlâs-ı übeydanem olmağla) gibi bir ibâreyazmış bulunsa ve bu da meselâ Veysî ve Mergisî gibi eslâfın güzîdegân-ı müşşiyâtından biri olsa mücerred Eksiltmek mânâsına olduğu için (Gadgada)yı lûgat kitabına almalmıyız. Bize lüzûmlu kelimeler lâzım yoksa her şâir ve münşinin ilcâ-i kaafiye veya ibrâz-ı ma'rifet kasdiyle kullanmış olduğu garîb garîb lâfızları almağa kat'â lüzûm yokdur. O halde Şefiknâme kelimele_rini de lûgate almali.

Sâmî Bey merhumun garâibât-ı allâmekârânesinden bahse lüzûm yok. Zaten Sâmî merhumla Türkçe arasında münâsebet ne arar. Vaktiyle bir (Ceyb Kütübhânesi) çıkardı. (Ceb Kütübhânesi) diye yazdı. Sonra b^o yere tashih ettirmedik. (Bize Arab'ın Ceyb'i lâzım değil Türkç^e telâffuz ettiğimiz gibi Ceb demeliyiz) dedik. Böyle ^âad^emla ne bahsedilir ne de böyle ⁱör^e ^âad^emin mütehakkimâne bir lisânla (Şu kelime böyle kullanılmalı öyle kullanılmamalı) yollu sözlerine itibâr olunur. Olsa olsa nîm hande-i istihzâ ile bakılıp geçilir.

Sâmî Bey gaayet gayretli ve vesâit-i maârifin taammüm ve intişarına âşık bir âdem idi. Allah vüs'at-i arzûsiyle mütenâsib sûrette garîk-i lücce-i rahmet etsin işte o kadar.

Gönderdiğin (Tal'at) Kûfîleri fenâ değil, üçüncüsü dediğin de Talha'nın evvelce yazdığım istifin aynıdır. Cüz'îvashihe muhtâc yapar gönderirim.

Erenköyü'nde iken yazıp yâdigâr ettiğim Çifte Velîd aynen alb^um^üm-

de mevcûddur. Anı da kopya edeyim. Dur hâzır buraya nakledeyim. Fakat tek Velîd'i bilmiyorum. Hâtırında kalan şeklini bana yap yeniden yazayım.

(Arma'nın fotokopisi buraya girecek)

İşte istediğin isim oldu. Hem de beşinci senesindeyiz galiba onda Mart günlerindeydi. Hâtırına öyle ~~g~~ ^e ~~g~~ ^e geliyor.

Bugün de bu kadarlık yeter. Çünkü dün de uzun bir mektûb yazıp istediğin kelimeleri ta'rîf etmiş idim. (De) harfini Edât-ı Zarfiyet olarak kullandığın vakit meslâ (Kisemde) (Bizim evde) (Kalemde) (Mektebde) sûretinde yaz pek âlâ. Fakat (Dhi) ^α muhaffefi olarak (Hemde) yazma, Hem de yaz. bu da ufak bir ihtâr çünkü sen buna dikkat etmiyor sun Bâkî gözlerinden öperim rûhum evlâdım.

Pederin
Ebu'z-Ziyâ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28.235.5

Konya 30 Mart 1905

Gözümün Nuru Velid

Bu sabah 25 Mart 1905 tarihli mektubunu aldım. Bir iki kelime daha soruyorsun. (Leşlâş) her şeyden korkan, korkusundan yüreği titreyen adadır. (Mish), M harfinin (i) ile okunmasıyla (Çul, Palas, yani pek kaba kumaştan yapılmış elbise) ~~değildir~~ defektir. Fakat sen kolay okunmayacak ~~xxxixix~~ biçimde yazmış olduğun için bunu (Mish) okumak biraz biraz güç. Birde böyle bir sözü yazdığın zaman düz yazı olsun, manzum olsun içinde geçtiği bir cümle veya bir dizeyi tam olarak yaz. Çünkü bazı sözlerin bir kaç anlamı olur. Şair veya kâtip onu neyin yerinde kullanmıştır, ben nasıl keşfedebilirim? Sonra yanlış bellemene sebep olur. Mzsela bu (Mish) kelimesi çul, çaput anlamında olmakla beraber Geniş Yolyani Ulu Cadde anlamına da gelir. Şimdi ~~Şair Recaizâde Ekrem Bey~~ ~~(öl. 1913)~~ Recaizâde Ekrem Bey (öl. 1913) dediğin şiirinde bunu ne düşünce ile ve ne yolda kullanmıştır, ben nasıl keşf edeyim? Zaten (Korkak), (Ödlek), (Odsüz) gibi bilinen kelimeler varken (Haşhaş) vezninde, yani sesli harfleri aynı olan Leşlâş kelimesini kullanmaya ne lüzum var? İhtimal ki Kallâş (=Kalleş), Evbâş (=Edebsiz takımı), Bennâş (=Gevşek ve kayıdsız kimseler) kelimeleriyle kafiye için kullanmıştır.

Fransızlar'ın (XVI. yy? dan zamanımıza kadar kullanılan kelimeleri kapsar) diye her zamanda kullanılmış olan kelimeleri lûgatlerinde toplamış olmaları, bizim onları taklit etmemizi gerektirmez. Onlar, kendi sözlerinin eskişekillerini göstermek için o yolda lûgat düzenlemeye mecburdular. Bizde ise her zaman üstünlük ve hüner göstermeyi garip kelimeler kullanmaksanmış olduğumuzdan yazacağımız şeyleri bildiğimiz kelimelerle yazacağımıza garib garip sözler arayıp düşüncemizi anlatmayı değil, bulduğumuz o kelimelere uygun cümleler uydurmayı daha lüzumlu bulmuş ~~ix~~ bir halkız. Buna nasıl bir ~~dinir~~ ve son düşünülebilenir de ~~bir~~ lûgat ~~bir~~ lûgat kitabında toplanabilirdi.

bu gibi kelimeler: ~~Namık Kemal (öl. 1844)~~

~~xx Namık Kemal (öl. 1844) xx~~

Namık Kemal bir (Irm-ı rim=Kalabalık Asker) de yimini kullanmıştı. Bunu Kaamüs'dan başka hangi lûgatte bulabilirsin ? (1). Ben Önsöz'de gerekliliğinden bahsetmemiş olsaydım, lûgatime kabul eder miydim sanır sın. Halk, bu kelimeyi o tahitte garip saydıkları için ben Namık Kemal'i sitemden kurtarmak maksadiyle : Madem ki (Hızb-ı Kalıl), yani Küçük bir Askerî Birlik anlamına olarak Hızb-ı Kalıl deyimini kullanıyoruz, onun karşılığı olan Kalabalık Asker, Çok Fazla Asker anlamındaki Irm-ı rim deyimine de gerek vardır. Demiştim. Meselâ (Gadgada-i nukuud-ı iltifatları bâis-i tenkdestî-i şevk ü ihlâs-ı ubeydânem oldu = iltifatları değerinin azlığı, küçük kulunuzun sevinç ve halis dost elinin şakıllığına sebep oldu) (2) gibi bir cümle yazmış olsaydı bu da mesela Veysî (öl.1628) ve Nergisî (öl.1630) gibi gelip geçmiş seçkin kuvvetli kalem sahiblerinden biri olsa sadece eksiltmek, azaltmak anlamına geldiği için (Gadgada) sözünü lûgat kitabına almalmıyız ? Bize, lüzumlu kelimeler lâzım. Yoksa her şair ve yazarın kafiye zorlaması veya kültür derecesini göstermek maksadiyle kullanmış olduğu garip garip sözleri almaya kesinlikle gerek yoktur. O halde Şefikanâme (3) deki kelimeleri de lûgate almalı.

Şemseddin Sami Bey merhumun bilgiçlik taslama garipliklerinden bahsetmeye gerek yok. (öl.1904) Zaten onunla Türkçe arasında münasebet ne arar ? Vaktiyle bir (Ceyb Kütüphanesi) çıkardı, (Ceb Kütüphanesi) şeklinde yazdı. Sonra boş yere ~~ix~~ düzelttirmedik. (Bize Arâb'ın Ceyb'i lâzım değil. Türkçe söylediğimiz gibi Ceb demeliyiz) dedik. Böyle bir kimse ile bahse girilmez, ne de böyle bir kimsenin hükmedici bir dille (Şu kelime böyle kullanılmalı, öyle kullanılmamalı) şeklindeki sözlerine değer verilir. Olsa olsa yarı alaylı bir gülüşle bakılıp geçilir.

Şemseddin Sami Bey son derece gayretli ve kültür vasıtalarının

- (1) Bu kelime Ahterî-i Kebîr'de de mevcuttur. Bk. s. 730/2.
- (2) Nukuud kelimesi Nakd'in çoğul şekli olup Nakid değer anlamından başka Efektif Para ve herhangi bir şeyi saymak anlamlarına da gelir.
- (3) Mehmed Şefik Efendi (öl.1715)'nin 1703 tarihinde II. Mustafa'nın tahttan indirilip III. Ahmed'in Padışah oluşuyla ilgili Edirne Vakfı'nda dair kaleme aldığı çok ağır bir dil ile ve ~~unutulmuş~~ tâbir ve ~~ve~~ istilahlara dolu eseri.

iyi yazı yazan, kalemi kuvvetli biri bir eserinde

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28.235.7

Handwritten notes at the bottom right of the page, including a red circle around the word "unutulmuş" and some illegible text.

herkese ulaşıp yayılmasına âşık bir ~~bir~~ kimseydi. Allah, bu isteğinin genişliği ile uygun şekilde engin rahmetine boğsun, işte o kadar.

(5) Gönderdiğin hattat Talât'ın Kûfi stildeki yazıları fena değil, üçüncüsü dediğin de Talha'nın evvelce yazdığım ~~Kopuzisyonunun~~ aynıdır. Biraz düzeltilmeye muhtaç, yapar gönderirim. *esminin*

Erenköyü'nde iken yazıp ~~yazıp~~ hâtıra olarak verdiğim Çifte Velid yazısı aynen albümümde mevcuttur. Dur, hazır buraya nakl edeyim. Fakat tek Velid yazısını bilmiyorum. Aklında kalan şeklini bana yap, yeniden yazayım.

(Çifte Velid arması buraya girecek)

İşte, istediğin isim oldu. Hem de beşinci yılındayız . Galiba o da Mart günlerindeydi. Aklıma öyle geliyor.

Bugün de bu kadarlık yeter. Çünkü dün de uzun bir mektup yazıp istediğin kelimeleri anlatmıştım. (De) takısını Zarf Takısı (Locative) olarak kullandığın zaman, mesela (Kesemde), (Bizim evde), (Kalemde), ~~(Okulda)~~ (mektebde) şeklinde yaz, pekalâ. Fakat (Dahi) nin hafifletilmiş hali olarak (Hemde) şeklinde yazma, Hem de ~~şeklinde~~ yaz. Bu da küçük bir hatırlatma... Çünkü sen buna dikkat ~~etmiyorsun~~. Gerde kalan, gözlerinden öperim ruhum evlâdım.

diye

Baban
Ebuzziya

(5) Ebuzziya Tefik Bey'in ikinci oğludur. (öl. 1931).